

Disputatio medica inauguralis de hydrope ascite

<https://hdl.handle.net/1874/347232>

10.

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
HYDROPE ASCITE.

QUAM,
DIVINO FAVENTE NUMINE,
Ex auctoritate Magnifici Rectoris,
D. HERMANNI van HALEN,

S. S. Theologiæ Doctoris, ejusdemque Facultatis in Inclytâ Academiâ
Ultrajectinâ Professoris Ordinarij, Verbique Divini ibidem in
Ecclesiâ Præconis,

NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici consensu, Nobilissimaque
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA honoribus & Privilegijs
rite, & legitimè consequendis,

Eruditorum examini submittit

GEORGIUS FLAMINIUS, Scoto Britannus.

Ad diem Junij 22. 1689. horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM;

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, c1o 1oc Lxxxix.

Uod si verum esset, aliquem res arduas aggressurum, voluisse fat esse; tunc mitiorem censuram mihi polliceri potuisssem; sed cum doctorum & sapientum iudicia, non adeo agentis voluntatem, quam ipsa facta, eorumque perfectionem jure merito respiciant; ideo non solum est, quod severiorem crisin timeam; sed satis me eam mereri abunde conscius sum. Nam plurimæ res (quamvis consulto ob varias rationes) prætermisæ, obiter pertractatæ, & rudiore stylo, ob perspicuitatem expressæ, expolita iudicia, & delicatas aures certo certius offendent. At tamen, de quorundam benevolo affectu & favorabili interpretatione firmiter persuasus, de proluxa apologia non ero sollicitus: sed Asciten ipsam humani generis hostem admodum crudelem & persæpe funestum aggrediar.

II. De nomine ergo quædam præmittenda videntur, nam à Græcis dicitur ὕδρωψ ἀσцитῆς. ὕδρωψ ab ὕδωρ aqua, quam quidam ab ὕω pluo deducunt, sed quia hæc vox latius patet, ideo per additionem partis, quam occupat restringitur: ut capitis, & tunc hydrocephalus nominatur; vel pectoris, & hydrops pectoris dicitur: vel quatenus totius corporis habitus afficiatur, & vocatur anasacræ vel leucophlegmatia: vel ultimo, cum abdomen sive infimus venter sit obsessus; & si plurimi flatus adsint, & venter pulsus sonum edat; aut ut alii sentiunt irregularis spirituum animalium influxus, quo partes præter modum tensæ maneat, adsit; tum Tympanitis denominatur: vel quando à materia aquosa & serosa turget & extenditur, ἀσцитῆς vocatur, ab ἀσῆς, uter, quod à ἄω contineo & a epitatico præposito; ita ut infimus venter instar ἀσῆς, ab aquosa & serosa materia in se contenta, turgeat & extendatur. Etiam apud varias nationes varia sortitur nomina, quæ quidem omnibus speciebus communia, ut Anglis sit *the Dropsie*, Belgis *de Watersucht* / & sic de cæteris: Latine nomine aquæ intercutis ut plurimum venit. Sed quia proposita brevitatis, nec hydropem in genere, nec plures ejus species pertractare sinit, ideo hydrops ascites hujus dissertationis erit subjectum. Et quamvis quidam asciten cum hydrope pectoris confundant, tamen nostræ tantum considerationis erit, quatenus infimum ventrem occupat, quæ præcipua est species; ita ut quicumque dicatur hydrope laborare, intelligatur semper ferè hoc nostro affectu affici. Itaque ut melius cognoscatur, qua de re sumus acturi, in compendio & pro fundamento descriptionem sequentem præmittam.

Hydrops

Hydrops ascites, est tumor infimi ventris ab humore aquoso & seroso, præcipue ex vasis lymphaticis disraptis vel erosis, ut plurimum in ejus cavitate collecto & contento.

III. Per tumorem intelligimus indebitam alicujus rei secundum omnes dimensiones ampliacionem & distensionem, qua vel ad usum, vel ad actiones rite peragendas inepta redditur. Præterea diximus esse tumorem infimi ventris, quo subjectum hujus indigitatur; per infimum ventrem, denotatur omne illud spatium, quod à parte superiore, draphragmate & cartilagine ensiformi, à lateribus costis inferioribus; posterius & inferius, lumborum vertebris, ossibus pubis, sacro & coxendicis circumscribitur. Cui Anatomici plerique scroti considerationem adjiciunt. Et quamvis multa dici possint de ejus varia divisione & partibus tam continentibus quam contentis; tamen proposita brevitats hæc omnia eo modo & ordine quemadmodum deberent considerari non permittit, ideoque plurima prætermittam, & tanquam nota supponam. Attamen scire velim infimum ventrem omnium generum vasa habere, nempe arterias, quæ sanguinem versus omnes partes deferunt, & venas, quæ sanguinem residuum, ad ulteriorem elaborationem, à partibus & visceribus ad centrum sive cor reducant: Ut & nervos, qui spiritus animales motui & actionibus obeundis inservientes, versus omnes partes & viscera vehunt. Necnon vasa lymphatica, quæ lympham à sanguine per glandulas separatam, à periphæria sive partibus exterioribus & magis remotis, ad interiora, præcipue ad saccum chyli ferum reducant: & licet hæc vasa nuperius sint detecta & inventa, tamen ad nostrum institutum magis facientia, eorum delineationem hic breviter exhibere non à scopo prorsus alienum esse duxi, quia distincta eorum idea ad clariorem ascitæ cognitionem maxime conducit, uti ex sequentibus clarius patebit: uti etiam ex eo, quod veteres ex eorum ignoratione tot hæsitacionibus, difficultatibus & erroribus fuerint intricati. Itaque vasa lymphatica sunt corpora cava, exilia, tenuia & pellucida, humorem tenuem & lymphidum à partibus exterioribus ad interiores præcipue saccum chyli ferum deferentia. Hæc vasa originem suam sumunt, à plurimis glandulis nunc magis nunc minus conspicuis, & hinc inde diversis in locis sitis; prout curiosa & diligens Anatomicorum observatio, ipsa *ἀνωψία*, & recta ratio abunde evincunt. Cum rectæ rationis mentionem facio, hanc eam ob causam addo, quia quamvis multa quæ ex hepate, liene, mesenterio, &c. clare tam in origine quam in continuatione & exitu conspiciantur; tamen multa imo innumerabilia ab omnibus visceribus & corporis partibus, esse cogitanda sunt, quæ, licet propter eorum exilitatem & tenuitatem, ut & glandularum tam exiguam molem, visum nostrum plane & penitus fugiant; attamen propter sensus nostros hebetiores non sunt neganda: quia lymphæ separatio & reductio ubique est

æque necessaria; uti etiam ex eo, quoniam in extremis partibus, cuticula tantum leviter abrafa, & vasis sanguineis oclusis, magnam feri aut lymphæ copiam postea diu exstillare sæpeprehendimus. Sed ut brevis sim, ulterius tantum observari velim hæc vasa gaudere quamplurimis valvulis duplicatis, invicem superpositis, lymphæ transitum ad interiora concedentibus, sed regressum impredientibus, quemadmodum accuratiores Anatomici detexerunt & demonstrarunt, ad quos lectorem remitto, qui plura de his scire desiderat. Præterea in infimo ventre dantur etiam vasa lactea, quæ chylum ex intestinis ad saccum chyloferum deferunt, & quæ etiam variis valvulis sunt prædita, quæ liberum chyli cursum & transitum permittunt, sed ejus regressui obsistunt. De cæteris particularibus cujusvis visceris, aut partis membranæ & vasis verba facere, foret nimis prolixum; ideo investigationi causarum me accingam.

IV. Pro causa ergo materiali uti vocant, in definitione substitui humorem serosum, aquosum & lymphidum, qui partes secundum omnes dimensiones plurimum extendit, & quia apud omnes in confesso est, non diutius huic inhærebo. Sed quænam sit causa ejus efficiens altius disquiram. Itaque opinioni veterum non possum assentiri, qui, circulationem sanguinis, ut & chyli & lymphæ motum & cursum, & alia multa quæ œconomiam animale spectant, cum ignorarint, Hepar pro sanguificationis officina unanimi fere consensu agnoverunt & constituerunt: atque hinc hepar varii diversimodè culparunt. Quidam ejus sanguificationem lædi existimantes, & sanguinem sive potius humorem aquosum & serosum ibi generari, unde sanguis ita vitiatus, per venæ cavæ ramos distributus, totum corpus; vel uti in ascite infimum ventrem, tumidum & quasi sero affusum & repletum redderet. Alii fungosam materiam hepatis adnascentem & serum extillantem excogitarunt; Alii nescio quas rimas in hepatis substantia fingentes, unde serum in abdominis cavitatem deplueret. Nonnulli alios excogitarunt modos, ut dilacerationem vel erosionem membranæ hepatis investientis, aut particularem ejus, substantiæ mollioris, lobum tenuiori membrana investitum, & plures à vena cava & porta ramos accipientem; unde major feri copia in eo, quam in aliis hepatis partibus sive lobis coæcervari & colligi possit, atque lobo isto ex mollitie & membranæ tenuitate facilius pertuso, humor iste aqueus in abdominis cavitatem copiose deponeretur. Sed hisce tenebris quidam non contenti cum Hippocrate loca νεφεώνας, sive loca inania, quæ extremis thoracis costis subjacent, ubi facultatem lienis attracticem & alia hujusmodi farinæ bene multa culpantes, cæteris ascitæ causis adjecerunt & inter præcipuas numerarunt. Sed hisce, à pluribus explosis & rejectis, missis; nunc causas quas puto veras assignabo.

V. Causa ergo immediate efficiens (ut dixi supra) est præcipue vasorum
lymphæ.

lymphaticorum ruptio vel corrosio. Nam quamvis quidam medici, nunc temporis admodum docti & celeberrimi, & in praxi felicissimi, massam sanguineam depauperatam & in sua mixtione varie vitiatam, pro causa ascitæ proxima & immediata substituunt; tamen salva eorum autoritate, & si animi sensum aperire liceat, iis calculum adjicere non possum: quia quamvis sanguinis massa & mixtura sit depauperata & depravata, tamen quamdiu in vasis continetur, & partes serosæ & lymphicæ non separantur, & in infimo ventre sive in ejus membranæ aut cavitate non deponuntur, vera ascites non producitur. Nam vel deberent arterias vel venas quovis modo ruptas vel corrosas culpæ, quod non verosimile; quia sic materia magis sanguine esset referta, cujus tamen contrarium experientia abunde evincit: vel arteriarum & venarum intercapedines essent culpandæ; quatenus arterias sanguis pertransiens, & per earum extremitates in fibras carneas egrediens, antequam venas intraret illam materiam serosam & aquosam deponeret; sed hæc non profus satisfaciunt. Nam adhuc restat, quomodo hi humores separarentur, & quomodo separati in variis abdominis membranæ, aut ejus cavitate deponerentur. Itaque dicendum potius puto, sanguinem tali modo affectum, plurimum disponere, & huic affectui producendo præcipuam occasionem præbere, quemadmodum ex sequentibus clarius patebit. Ut ergo à quo digressus sum redeam, hic ostendere incumbit quomodo hæc vasa, sive per ruptionem, sive per corrosionem, hunc morbum maxime miserabilem efficiant. Itaque lymphæ, sive quantitate sive qualitate sive utrisque simul peccans, hic maxime attendenda. Quantitate peccat lymphæ, cum nimia copia ex sanguine per glandulas separatur, & versus interiora per vasa illa tenuia & exilia reducit, sed angustæ viæ liberum transitum satis copiose non admittentes, & valvulæ ejus regressum impeditentes, adeo humorum collectioni contribuunt, ut illa tenuia vasa ultra modum, tantum; vel impleantur & distendantur; aut, si præter distensionem etiam rumpantur, & materiam in membranas vasa exterius & proxime investientes, tantum emittant; tunc illam ascitæ speciem, quæ nomine hydatidum venire solet, oriû puto. Sed præterea si ex nimia illa materiæ collectione, vasorum distensione & ruptione, vasa rupta humores copiose aut in duplicaturam peritonæi, aut in ventris cavitatem, aut in ampliorem aliquem ejus locum immittant; tunc ascites magis ordinaria & vulgaris necessario producitur. Atque hinc innoscere potest quam inepte tantum acido vel salibus attribuantur omnia in corpore humano mala. Deinde etiam qualitate peccat lymphæ, quando sua stagnatione & acrimonia, illa tenellula vasa, corrodit & exedit; & sic lymphæ in loca ante memorata exitum facit: à quo noster affectus originem trahit. Præterea (quod sæpius obtinet) utrisque simul peccat, cum nimia copia

accēdit visciditas, unde viæ adeo obstructæ fiunt, ut liber transitus non dētur, sed magna, in ea vasorum parte, copia colligatur, quæ etiam sua mora & stagnatione majorem acrimoniam contrahit; quibus simul junctis, tam dilatando & valde distendendo; quam corrodingo, hoc malum deplorandum efficitur. Denique in definitione dixi asciten, præcipue à vasis lymphaticis ruptis vel erosis ortum habere, & ideo hoc addidi ne considerationem vasorum lacteorum, ureterum apertionem, vel alterius alicujus visceris aut infimi ventris partis vitium, ex quo materia aquea & serosa in abdominis cavitate, colligi possit, prorsus excluderem: sed quia hæc rarius fieri existimo, aut si fierent, num affectus ab omnibus illis productus ad asciten referri deberet, & eo insigniri nomine, valde dubitarem; ideoque sufficiat hæc potius indigitasse quam pertractasse. Atque hisce de causa efficiente immediata traditis, proximo loco dicendum de iis quæ nomine causerum procatarticarum apud autores veniunt, quamvis accurate loquendo potius nomine conditionum prærequisitarum insigniri deberent; sed litem de nomine non movebimus dummodo de re constet.

VI. Hæ ergo considerandæ essent, vel quatenus in corpore humano sunt, vel quatenus extrinsecus adveniunt. Quatenus in corpore sunt; iterum considerandæ, vel in ipsis humoribus, vel in partium conformatione. Quoad partium conformationem; considerari possunt, aut vasorum nimia angustia, compressio, obstructio, coalitio, &c. aut partium proxime adjacentium cujusvis generis tumores, & mala figuratio. Humores quod attinet, illi spectari possunt in quantum vel in corpore manent & ordinariis functionibus peragendis inserviunt; vel in quantum ex corpore excernuntur. Prioris generis præcipue sunt sanguis, spiritus, chylus, &c. Posterioris urina, sanguis menstruus & insensibilis transpiratio &c. sed quia hæc sigillatim percurrere & enucleare, latioris foret indaginis; & etiam quia multa ex his, præcipue in sanguinem agunt, & ad considerationem sanguinis aliquo modo reduci possunt, ideo hæc, in quantum ejus constitutionem, texturam & mixturam mutant, pervertunt & perturbant, considerare tantum constitui.

VII. Sanguis itaque quamdiu bene constitutus, sicut sanitati conservandæ & aliis quamplurimis usibus inservit, ita quovis modo vitiatu, multorum morborum, sive mediate, sive immediate, est mater seu parens. Nam cum innumeris diversæ naturæ, figuræ, magnitudinis, situs, &c. constet particulis; & corpori alendo & aliis usibus inserviat, ideo continua restauratione, & ut ejus crasis & naturalis mixtio, ad munia rite obeunda illæsa conserventur, quammaxime indiget. Et licet pro causa efficiente proxima, uti vocant, quia in effectum non influebat, non posse admitti contendebam, tamen ascitæ producendæ præcipuam occasionem præbere nunc ostendendum.

I. Igitur

1. Igitur sanguinem sufficienti & debita restauratione orbatum, ad hunc morbum producendum plurimum disponere statuimus. Nam cum particulae ejus spirituosae, alimentosae, & naturae diversae, tum partibus alendis, tum spirituum animalium generationi & aliis usibus inserviant; & exinde plurimum & quammaxime impendantur & consumantur; non potest fieri quin multum debilitetur & depauperetur; adeo ut chylum & alia de novo sibi commixta, debito modo secum assimilare & unire non valeat. Ex quo indies magis debilis & crudus factus, perpauca & impuros spiritus animales gignit; unde motus & requisita particularum inter se agitatio & commotio valde impediuntur & depravantur. Ita ut defectus spirituum & sanguinis torpor, mala constitutio & debilitas, in se invicem agentes, quasi junctis manibus & mutua opera, in aescite producenda conspirent & concurrant. Nimirum quatenus massa sanguinea sufficiente pabulo frustrata, paucos & impuros spiritus generat; quorum defectu ac vitio, & in motu, & in mixtione magis magisque languida, debilis ac torpida reddita, serositatem summam contrahit, quae per arterias una cum sanguine versus partes, viscera, & praecipue glandulas delata, ibi fecernitur & deponitur, & sic hujus deplorandi affectus productioni viam sternit.

2. Non solum deficiente pabulo sanguis huic malo viam sternere aptus natus est, sed etiam cum quamplurimis particulis heterogeneis oneratur, obruitur & quasi suffocatur. Et hoc fit. 1. ab evacuationibus ordinariis & solennibus praeter consuetudinem & naturam nimis diu suppressis & inhibitis, quales sunt quae per alvum excernuntur, (quamvis variis ut puto culpandae) etiam mensium fluxus parcius, vel suppressus; haemorrhoides fluere solitae, & insensibilis transpiratio, inhibita; ut & quae per os, & nares evacuantur: necnon urina, &c. Vel 2. ab ingestis sive quantitate sive qualitate peccantibus, quibus praecipue annumerandi sunt errores in cibo & potu, necnon medicamenta intempestive, indebite & perverse assumpta, utet alia quavis hujus generis, quae sanguinis massam, particularum inter se unionem, fermentationem, &c. inficere, dissolvere, pervertere, aut obtundere, quovis modo valeant.

3. ab iis rebus quae praeter naturam in corpore gignuntur, in quo censu sunt tumores cancriosi, scirrhosi & aliorum generum; ut & ulcera inveterata, putrida & maligna, quae sive compressione vasa obstruendo, aut sanguinis cursum sistendo; vel ejus massam, per particulas putridas & male dispositas, cum sanguine per venas; vel lympham, per ejus vasa; refluas, inficendo & pervertendo huic operi suppetias ferunt. Horum omnium particulares agendi modos separatim & in specie ostendere, fusioris esset disquisitionis; Ideo brevitate causa contentus ero, hic tantum observare haec omnia sive separatim, sive (ut plurimum fieri solet) plura conjunctim, sanguinem ita turbare, obruere

obruere & à naturali statu deicere, ut plurimorum morborum immediata & primaria sit causa, à quibus morbis magis magisque debilitatus, obrutus & exhaustus, a suo vigore continuo declinat & dimovetur. Unde ab his aut supradictis, ad humorem aqueum & serosum generandum magis disponitur, quem in variis partibus deponit, & qui iterum præcipue à valis lymphaticis absorptus, ascitæ efficiendæ ansam dat.

3. Sanguis non solum ex restaurationis defectu, & quod particulis heterogeneis obruatur, hic culpandis est; Sed etiam quando ejus copia vis & efficacia nimis imminuitur & enervatur. Cui classi accedunt. 1. nimia hæmorrhagiæ sive per nares, os, anum, hæmorrhoidas, vulnus aut phlebotomiam, aut alium quemvis locum & modum. 2. nimia seminis dispendia. 3. nimius menstruorum fluxus & aliæ plures præterordinariæ & violentæ vel diu continuatæ evacuationes, quæ sanguinis vim & energiam exhauriunt, valde deprimunt, aut ejus copiam debitam imminuunt, quibus ad munia sua rite obeunda plane ineptus redditur, ita ut continuo crudior & debilior factus, non ulterius valeat chylum & lympham secum associare & ad perfectionem perducere. Sed hisce cum sanguine mixtis & circulatis Indies augmentum sumentibus & depravatis, tandem & quantitate & qualitate peccantibus, aliquando separatim, aliquando cum aliis vitiis concurrentibus & se mutuo adjuvantibus, causæ efficienti viam sternunt. Antequam hæc missa faciam adhuc obiter observari velim. 1. hæc omnia hucusque recensita quamvis in uno & eodem subjecto non semper concurrant, tamen uno aliquo peccante, alia temporis successu persæpe accedere & sibiinvicem famulari: ut exempli gratia, evacuatione aliqua suppressa & inhibita, sanguis inficitur, & infecto sanguine, spiritus animales uti deberent non restaurantur, sed varie depravantur, quibus ita affectis & in se invicem agentibus, iterum tam in ipso sanguine quam in aliis rebus sanguinem inficere aptis, quamplurimæ enormitates se mutuo introducentes, succedunt. & sic de cæteris. 2. Observari velim, quod quemadmodum hæc ad ascitæ productionem maxime disponant, ita etiam ejus continuationi & pertinaci perseverationi plurimum contribuunt, & quo plura peccent, in ea debellanda major occurrat difficultas. sed antequam ad curam accedam quædam sunt præmittenda.

VIII. Proximo loco ergo differentiis dicendum, quæ obiter quidem considerari possunt. 1. ratione materiæ. Ut alia sit pituitosa & aquea, alia acris, alia magis viscida. 2. ratione subjecti sive partis affectæ, & quamvis infimum ventrem in genere pro parte affecta substituerimus, tamen potest distingui, quatenus aliquando magis subsistit in duplicatura peritonæi, aliquando magis in abdominis cavitate, utet etiam in quibusdam membranis vasa lymphatica
exterior

exterius & proxime circumvestientibus, vel à distensione intercapedinum vasorum inter valvas comprehensarum, unde vesiculas nomine hydatidum ut plurimum originem habere puto. Vel 3. pro invadendi modo, unde alia subitanea, alia paulatina. Aut 4. ratione causarum, quatenus à vasis ex nimia turgescencia disruptis, vel ab acrimonia corrosis, vel denique ex vasis ita affectis in hac vel illa abdominis parte sitis, viz. ab utero, testibus, hepate, liene, renibus, peritonæo & similibus. 5. ratione durationis, ut aliquando sit recens, aliquando inveterata. Atque hæc de differentiis sufficiant, quibus subjugenda diagnosi.

IX. Non admodum difficulter dignoscitur ascites; nam ventris tumor, aquarum fluctuatio, respirandi difficultas, urina pauca, modo turbida, modo crassa & rubicunda, & ut plurimum sitis intensa, aliarum partium extenuatio, faciei pallidus & lividus color, pedum, tibiarum, & scroti tumor, febris lenta, &c. eam ultro manifestant: & quamvis hæc omnia semper non adsint, tamen multa, præcipue cum aliquamdiu duraverit, sæpissime concurrunt. Attamen in judicio ferendo, Medicus, qui ex conscientia patientis salutem & sanitatem pro scopo habet, caute admodum procedat, & diligenter caveat, ne gravidarum ventris intumescenciam cum ascite confundat, & ne fallatur, probe consideret calorem faciei, quæ in gravidis magis florida & vivida, quam in asciticis, ubi pallida est & disjecta: etiam oculi attendendi, qui in gravidis vivaciores, clariores & magis nitidi, in ascite laborantibus contraria ut plurimum observanda. Præterea tumoris natura attendenda, quæ in gravidis quam in ascitis inæqualior. Etiam de fætus in utero motu, ægra interroganda, ex quo non parum lucis potest affulgere: deinde ante omnia ad aquarum murmurationem & fluctuationem attendendum; & si adfuerit, ascitæ signum erit pathognomicum. Etiam urina consideranda, tum ratione copix, quæ in asciticis sæpe minor, quam in gravidis; tum ratione aliorum accidentium, quæ è perito medico accurate inquirenda & perpendenda. Adhuc appetitus, constitutio corporis, & multa alia gravidis magis propria, (quæ consultò sileo) in considerationem venire possunt & debent. A Tympanite potest distingui, quod tumor, quemadmodum in tympanite non adeo subito excitetur, nec sit adeo fixus, renitens, constans, & pulsus, sonum instar tympani exhibens; quibus plurimi flatus & dolores circa dorsum & umbilicum accedunt, utet oculorum major fulgor. Atqui hæc de diagnosi succedit prognosis.

X. Ad morbi eventum rite cognoscendum, tota œconomia animalis magis vel minus læsa attendenda. Nam viribus constantibus, & visceribus bene constitutis, & si plus excernatur quam assumitur, & sitis non valde sit intensa, respiratio non admodum difficilis, obstructions ex materia vehementer visci-

da & tenaci non nimis pertinaces; tunc aliqua curationis & ægrum sublevandi spes affulget. Quemadmodum hisce omnibus vel maxima ex parte deficientibus, miserum ægrum, in ultimo discrimine & pro desperato fere habendum relinquunt. Etiam restitutionis major aut minor facilitas & difficultas ex variis separatim vel quibusdam conjunctim consideratis potest innotescere; ut si post febrem ardentem vel alios mali moris morbos, aut medicamenta male & perverse exhibita & assumpta, superveniat, eo curatio difficilior & morbus periculosior: quia massa sanguinea depauperata, inquinata, effæta & languida facta, fomitem morbo continuò subministrat, & sic curæ obsistit, etiam ab Hipp. sect. vi. aphor. 35. observatur malum esse si tussis superveniat & sect. vii. Aph. 47. tussim pro pessimo signo habet; sed qualiscunque tamen tussis non intelligenda, sed tussis violentior, quæ à maxima infimi ventris distensione & exinde diaphragmatis summa compressione & impedito motu ortum habet; cui sæpe accedit, humoris aquosi, sive transudatione sive ex vasorum lymphaticorum in thorace ruptione, in pectore collectio; unde bronchia & alia respirationi infervientia maxime lædantur, & sic tussis concitetur. Præterea urina pauca difficultatem arguit, quia serum sic evacuari solitum, in massa sanguinea detineri & alibi deponi denotat. Etiam quo inveteratior eo periculosior & curatu difficilior. Deinde quo urina est rubicundior, eo pejor; quia arguit sanguinis mixturam magis esse perturbatam. Multa alia, quæ ab auctoribus & diligenti circumstantiarum consideratione depromi possunt, à prudenti medico perpendi possunt & debent. Et pro præfenti instituto hæc pauca annotasse sufficiat.

XI. Ad hunc humani generis hostem adeo atrocem & funestum debellandum, nunc me convertam; quod ut feliciter succedat, attendendum seridè & quid agendum, & quibus mediis hoc commode fieri possit. Priori respondent indicationes, quæ pro diversitate symptomatum, morborum conjunctorum, & aliarum circumstantiarum, admodum variant, ita ut vix quidquam in genere & præcise determinari possit, sed à prudentis medici judicio ut plurimum pendeat. Attamen si quicquam dici possit, dicendum esse videtur, aquas esse evacuandas, vasa disrupta vel erosa esse occludenda & consolidanda, utet vires conservandas, corroborandas & restaurandas. Sed quando & quomodo hoc vel illud agendum, judicio & prudentiæ Medici committendum puto; quia in re ipsius peritia vel imperitia maxime discerni possunt: Nam in legitima & conveniente indicatione faciendâ, quam in remediorum ad hanc vel illam indicationem satisfaciendam administratione, sæpius erratur. Ideoque Medici est, ut quid faciendum cognoscat, hæc omnia diligenter perpendere, & etiam rationem habere non solum causæ immediate efficientis, sed etiam præ-

disposi-

dispositionum, materiæ diversimode peccantis, & innumerabilium aliarum rerum, quas hic particulatim recensere proposita brevitatis non permittit.

XII. Arma sive media subministrant Chyrurgia & pharmacia. Ex Chyrurgia præcipue paracentesis occurrit, quæ quamvis tuto & feliciter aliquando adhiberi possit, tamen quia odiosa & non raro periculi plena, nonnisi summa cum cautela instituenda, & si materia quibusdam vesiculis inclusa fuerit, parum aut nihil proderit; sed cum in peritonæi duplicatura hæret materia, tunc mature & quamprimum adhibenda, modo vires constent, & præmissa leni purgatione & corroborantibus exhibitis, usquedum cura perficiatur. Etiam materia in abdominis cavitate fluctuante, & aliis remediis frustra adhibitis, administrari possit; sed solum in iis instituatur, qui valdiores & robusti sunt, & qui viscera habent illæsa, & aquæ non simul & semel, sed successive & parca manu subinde educendæ, ne vires nimis dejiciantur. Sed aqua debita in quantitate pro tempore extracta, vulnus semper claudendum, & corroborantia continuo exhibenda. De loco & modo paracentesin adhibendi nihil dicam, quoniam apud autores, ad quos lectorem remitto, hæc satis fuscè & accurate descripta inveniri possunt. Ideo ad pharmaciam quæ remedia multo tutiora nobis suppeditat, propero.

XIII. Ex pharmacia remedia omnibus indicationibus satisfacienda ad manum copiose habemus, non tamen exinde medici, quod tam pauci sanitati restituantur, semper aut solum culpandi, nam hoc ipsorum ægrorum, utet aliorum culpâ sæpissime fit, cum vel nimis serò Medici opem implorent; vel ex paupertate, nimia parsimonia, aut præjudicio aliquo perverso, curam differant & medicamenta idonea avertentur, usquedum malum inmedicabile reddatur, &c. Non tamen Medici, quibus ægrorum curæ eorum commissorum, salus & sanitas cordi non est, semper & penitus excusandi, qui, sive ex negligentia, omnia perpendenda non ritè & serò considerant; sive ex imperitia, huic vel illi indicationi pertinaciter nimis insistunt, & omnem curam in aquarum evacuatione constituentes, medicamenta nimis fortia vel non convenientia exhibendo, malum exasperant, vires dejiciunt & ægrum extra omnem curationis spem constituunt. Ideo hisce & similibus malis quantum fieri possit obviam eundum & occurrendum, & præcipue Medicus quod officii est, ex conscientia faciat. Nam quamvis sit affectus consensu omnium curatu admodum difficilis, tamen omnia tentanda & caute & cum prudentia adhibenda media. Sed quia simplicium huic affectui appropriatorum farrago apud autores satis fuscè traditur, ideo pauca tantum seligam initium à purgantibus faciendo. De quorum usu hæc cautela semper observanda, ut medicus diligenter inquiret, num æger facillè aut difficulter purgetur, & sic dosis pro re nata augenda & mi-

nuenda; nam medicamenta in eadem quantitate unicuique promiscue exhibere, summo periculo non vacat; ideo formulas cum quadam latitudine præscribendas puto. Ut Succ. Ireos nostr. depur. ab ℥vj. ad ℥iſ. vel ℥ij. vel seorsim vel cum aliis idoneis ad aq. educendas valde commendatur. Quemadmodum & Ebul. & Sambuc. succ. exprès ab ℥j. ad ℥iſ. cum nuc. moschat. Vel eorum sem. sicc. a ℥ſ. ad ℥j. nec minus Elater. laudatur. a gr. ij. ad iv. aut v. vel per se vel cum aliis, etiam ejus Extract. commode usurpari potest. de Gratiola. Soldanel. Esul. & similibus simplicioribus non ulterius insistam; sed formulam unam aut alteram ex more proponam. Ut, ℞. Jalap. pulv. a ℥j. ad ℥j. myrr. elect a gr. xiv. ad ℥j. gumm. Gott. a gr. iv. ad viii. ol. anis. à gut. ij. ad iv. vel ℞. Spec. diaturb. cum Rheo, diafenn. aa. gr. xv. ad xxiv. Merc. dulc. a gr. x. ad xv. vel ℥j. Mastich. elect. vel nitr. depurat. a ℥ſ. ad ℥j. Vel ℞. Spec. diaturb. cum rheo à gr. xv. ad ℥j. Jalap. pulv. a ℥j. ad ℥ij. gumm. gott. gr. vi. syr. de spina cervin. q. s. m. f. bolus. Multæ aliæ ex Mechocan. extract. Elater, Elect. hydragog. Sylvii & similibus, componi possunt formulæ, si vel una vel cum præcedentibus miscerentur. Sed quia nec primò nec solum evacuantibus per alvum inhærendum, ideo contentus ero hæc potius attigisse, quam pertractasse; & eo magis, quoniam non raro convenit huic vel illi evacuationi non nimis pertinaciter adhærere, sed aliquando varia tum leniter diuretica, diaphoretica & cathartica inter se miscere, ut quo natura vergat, Medicus melius sciat; unde ei opem ferre & adjuvare melius possit: in quem finem diversæ exhiberi possunt formulæ. Ut ℞. Conserv. Absynt. Ment. crisp. ana ℥j. sal. card. b. ℥ij. diascord. ℥iſ. Mercur. dulc. gumm. gott. ana gr. xvi. Tart. vitriolat. Jalap. pulv. ana. ℥j. ol. Junip. gr. xxx. Syr. conserv. helen. q. s. m. fiat Electuarium, de quo quantitas nucis Moschat. majoris semel vel bis de die pro modo operationis sumi potest, vel vinum medicatum potest præscribi ut ℞. lign. sassap. ℥j. rad. helen. ℥ij. rad. ireos ℥j. herb. ment. crisp. eupator. cannab. ana mj. cort. median. sambuc. ℥ſ. sumitat. absynt. mj. bacc. junip. ℥v. sem. urtic. Rom. ℥ij. aloes lucid. ℥iv. concis. & contus. d. pro nodulo; pro vin. ℥. iv. de quo mane ℥v. ad vii. sumend. quod prout magis vel minus operatur, etiam aliis diei horis potest iterari. Atque his aut similibus sub alia forma pro Medici scopo & placito exhibitis; attendendum est ferò, quo materia aut natura tendit, & sive hoc sit per diuresin, diaphoresin, an per alvum, per hanc viam in posterum præcipue est educenda, attamen cum hac semper cautela, ut virium ratio habeatur, & ut æger aliquod levamen à tali evacuatione sentiat; quod si secus obtigerit, potius desistendum, quam vehementer urgendum, ne malum augeatur & exasperetur. Et alio modo insistendum sive per aliam evacuationem,

nem, siue per sola corroborantia & volatilia prout circumstantiæ & sympto-
mata exigunt. Ut si per alvum, sed sine levamine, hostem eicere tentassem,
postea ad diuretica me conferam, quibus etiam corroborantia pro rei exigentia
addenda. Ut ℞. ol. succin. ℥j. Junip. ℥ss. sp. Sal. Armon. à ℥j. ad ℥ij. m. d. in
phiola dof. gr. x. ad xv. semel aut sæpius de die. Etiam pulv. Milleped. vel
per se, vel cum aliis; aut in pulv. aut in forma pilul. Utet pulv. Bufon. à gr. viiij.
ad xiv. in vehiculo idoneo. Ita cineres Genist. Absynt. Sarment. vit. &c.
℥v. vel ℥vi. in ℥ij. vin. macerat. calid. & colat. clar. ℥iv. ad vii. bis vel ter de
die possunt exhiberi. Aut si cum corroborantibus sint exhibenda, talis formula
non esset incommoda. Ut ℞. Conserv. absynt. ℥j. flaved. cort. aurant. ℥vi.
sal. absynt. ℥i. chalyb. præpar. ℥ij. oc. canc. ℥iv. ol. Junip. ℥j. syr. helen.
cond. q. s. m. f. conditum de quo quant. nuc. Moschat. bis vel ter de die su-
menda, aut si magis per diaphoresin velis evacuare tunc Theriac. diascord.
Fracast. sal. card. bened. & similia possunt addi, & quædam quæ minus ad sco-
pum faciunt omitti: & si magna acrimonia adsit, una cum debilitate & ob-
structionibus; tunc volatilia cum pertinacibus mixta, additis corrob. admodum
convenient. Ut Oc. canc. Antimon. diaph. corall. rubr. præparat. Chalyb.
præpar. spiritus & ol. Saffaph. infus. Antiscorbut. ex vin. vel ex vin. & sp. vin.
ana p. æq. sp. sal. Armon. ex quibus variæ componi possunt formulæ, si sitis
valde intensa rad. Glycirr. potest manducari, vel dari etiam potest decoct.
Bacc. junip. in aq. pura, vel Milii cum Glycirr. add. sal. prunel. de quibus parce
bibendum. Ratione febr. pulv. Card. bened. Tart. vitriolat. Rad. imperator.
vel gentian. & simil. commode & cum successu poss. assumi, quibus pro varia
intentione vel diuret. vel diaph. possunt addi. Si hysterica passio in mulieribus
ex purgantibus fortioribus excitetur, ipsa anodyna & isti affectui appro-
priata sunt exhibenda & sic de aliis. Clysterum usus rarior est, sed quando
administrandi ex lacte saccharato. aut urin. sani hominis cum Terebin. in
vitel. ov. dissol. cui ol. aliquod pro lubito potest addi, vel etiam ex quibusd.
herb. siue carminativis, siue aliis in aq. decoctis, quibus pro stimulo quædam
cathartica possunt addi. Pro linimento. Unguent. Martiat. vel de Artanit. ol.
lumbric. Phylosoph. scorpion. &c. satis conveniunt; sed eorum rarior sit usus.
Pro intumescencia tibiæ. aut scrot. fomenta valde conveniunt. ex herb. Malv.
rut. Absynt. & flor. Chamomel. melilot. sambuc. sem. Cumin. fænic. carv. Bacc.
junip. &c. Ultimò ut verbo moneam, diætâ accuratissima observanda, & cibis
eupeptis tantum utatur æger; omnia viscida, humida, cruda, &c. quantum fieri
possit vitanda, & siccioribus utendum; animalium carnes assæ elixis præferendæ;
panis à furfuribus ne sit plane repurgatus, & carminativis & aperientibus qui-
busdam seminibus potest condiri; à multo potu quammaxime abstinendum;

& vino absynthite, lupulato, & aliis herbis condito, sitis potius fallenda, quam satisfacienda; uti & aliis supra memoratis; aer eligatur purus, & ad siccitatem inclinans; somnus sit solito brevior, attamen ad vires conservandas vigiliæ non nimis protrahendæ; leve & moderatum corporis exercitium, habita ratione virium, & aliarum circumstantiarum, utiliter institui possit & debet. Atque sic pro more quamvis non pro merito hæc dicta sufficiant.

A N N E X A.

1. **M**ale à quibusdam statuitur lympham præcipue generari ex succo nerveo in glandulas per nervos delato & deposito;

2. Nec assentior opinioni illorum, qui ascitem originem habere putant; ex eo, quod materia serosa, per omentum à ventriculo, versus renes, recto cursu (secundum illos) deferri solita, in abdominis cavitatem immiteretur.

3. Non solum puto aërem, plurimis diversæ naturæ particulis scatentem, sola per os & nares inspiratione, & cum sanguine in pulmonibus communicatione, corpus nostrum afficere posse: sed etiam quatenus poros cutis, cum aliis effluviis continuo redeuntibus, se insinuat, & cum sanguine aliisque humoribus miscetur.

4. Non improbabiler statuuntur spiritus animales in substantia corticali cerebri generari.

5. Hysterica passio non fit ab ascensu uteri ad fauces vel alias partes longe infra fauces sitas; sed ab inordinato motu & influxu spirituum animalium, à quo varia symptomata ei comitantia facillimè possunt deduci.

F I N I S.

